

# **ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ, ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ (Δεκέμβριος 2007)**

**Συγγραφέας:** ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΝΟΥΡΗΣ

## **I. Εισαγωγή**

Ο θεσμός της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) αποτελεί ένα κατ' εξοχήν πρόσφορο μέσο υλοποίησης των αρχών της προφύλαξης, της πρόληψης και της βιώσιμης ανάπτυξης. Εκτός των άλλων, η εφαρμογή του προϋποθέτει τη μεγαλύτερη δυνατή εκ των προτέρων εκτίμηση των επιπτώσεων στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον από έργα, δραστηριότητες και προγράμματα. Μία ολοκληρωμένη, πρόσφορη και αξιόπιστη εκτίμηση επιτυγχάνεται με τη σύνταξη αναλόγων μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), οι οποίες αποτελούν την «καρδιά» του θεσμού. Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επιτυχή εφαρμογή του θεσμού, αλλά και στην εκπόνηση κατάλληλων, ολοκληρωμένων και αξιόπιστων ΜΠΕ.

Η νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων, και ιδίως του Συμβουλίου της Επικρατείας, έχει διαμορφώσει μέσω των αποφάσεών του και των πρακτικών επεξεργασίας (ΠΕ) ορισμένες βασικές θέσεις τόσο για τον θεσμό της ΕΠΕ όσο και για τις σχετικές μελέτες. Λόγω ακριβώς της προαναφερθείσας δυνατότητας των νέων τεχνολογιών για την επιτυχέστερη υλοποίηση του θεσμού και την εκπόνηση αξιόπιστων και ολοκληρωμένων ΜΠΕ, ευνόητο είναι ότι οι εν λόγω τεχνολογίες θα οδηγήσουν στη μείωση της ολικής ή μερικής ακύρωσης των προαναφερθεισών διοικητικών πράξεων.

Το θέμα αυτό αποτελεί το κύριο αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Ειδικότερα, στην πρώτη ενότητα αναλύεται ο θεσμός της ΕΠΕ και οι σχετικές ΜΠΕ. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στα ανακύπτοντα προβλήματα κατά την υλοποίησή του. Εν

συνεχεία, αναφέρονται κάποιες ειδικές περιπτώσεις νέων τεχνολογιών, οι οποίες μειώνουν τα εν λόγω προβλήματα.

Στην τρίτη ενότητα γίνεται συνοπτική αναφορά στον ακυρωτικό έλεγχο πράξεων προέγκρισης χωροθέτησης (ήδη προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης (ΠΠΕΑ)) και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΕΠΟ). Ακολούθως εξετάζεται η συμβολή των επιλεγισών νέων τεχνολογιών στην προσπάθεια μείωσης του αριθμού των σχετικών διοικητικών πράξεων που ακυρώνονται. Η εργασία ολοκληρώνεται με μια σειρά συμπερασμάτων που προέκυψαν από την προηγηθείσα εξέταση του θέματος.

## II. Θεσμός ΕΠΕ-ΜΠΕ

Η πληθώρα των περιβαλλοντικών προβλημάτων που απαντώνται στο σύγχρονο κόσμο, πολλά των οποίων έχουν αποκτήσει καθολικό χαρακτήρα, η δραματική πολλές φορές μείωση της «φέρουσας ικανότητας» των οικοσυστημάτων, οι σημαντικές επιδράσεις που δημιουργούν ιδιαίτερα τα μεγάλα έργα, οι εκτεταμένες δραστηριότητες και τα προγράμματα στους παράγοντες και μεταβλητές του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, αλλά και η υιοθέτηση σε διεθνές επίπεδο της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελούν ορισμένους από τους βασικότερους λόγους, για τους οποίους η παλαιά κλασική αρχή του ρυπαίνοντος (ο ρυπαίνων πληρώνει) έχει αντικατασταθεί από τις αρχές της πρόληψης και της προφύλαξης. Με την υιοθέτηση των τελευταίων αρχών μετατοπίστηκε το βάρος της περιβαλλοντικής προστασίας από την αποκατάσταση στην πρόληψη και στην προφύλαξη (Bardier and Markandya, 1990).

Η υλοποίηση των εν λόγω αρχών, αλλά και της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης, επέρχονται σε σημαντικό βαθμό με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στα πλαίσια της οποίας επιχειρείται να εκτιμηθούν οι εκ των προτέρων πάσης φύσεως επιδράσεις (θετικές-αρνητικές, μεγάλες-μικρές, άμεσες-έμμεσες, κ.λ.π) που προκαλούνται στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον από έργα, δραστηριότητες

και προγράμματα (Κασσιός, 1991). Για να λειτουργήσει όμως αποτελεσματικά ο θεσμός ΕΠΕ, πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά ορισμένες βασικές προϋποθέσεις τεχνικού, οικονομικού και οργανωτικού χαρακτήρα (Wathern,1988).

Βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να ισχύουν για να επιτευχθεί μια πρόσφορη υλοποίησή του είναι, μεταξύ άλλων, οι ακόλουθες:

α. Οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), οι οποίες αποτελούν το βασικό μέσο διεξαγωγής μιας διαδικασίας ΕΠΕ, πρέπει να είναι κατάλληλες και ολοκληρωμένες για κάθε περίπτωση. Το είδος των εν λόγω μελετών είναι εντελώς διαφορετικό, όταν πρόκειται για συνήθη έργα και δραστηριότητες, παρά όταν πρόκειται για προγράμματα, μεγάλα έργα ή εκτεταμένες δραστηριότητες. Στη δεύτερη περίπτωση ο χρόνος υλοποίησης είναι πολύ μεγάλος, οι παράγοντες και τα δεδομένα είναι δυνατόν να μεταβληθούν, χωρίς η συγκεκριμένη μεταβολή να είναι προβλέψιμη, το περιβάλλον παρακολούθησης είναι επίσης πολύ μεγάλο, οι εναλλακτικές λύσεις αναφέρονται όχι μόνο στα σχεδιαστικά πρότυπα αλλά σε ευρύ φάσμα δεδομένων, ενώ σε κάθε περίπτωση απαιτείται συνυπολογισμός των επιπτώσεων σε ένα πλήθος ετερογενών παραγόντων και μεταβλητών. Στην ίδια περίπτωση οι εν λόγω μελέτες δεν θυμίζουν τίποτε από τις παλαιές «μελέτες αντιρρύπανσης», αλλά αποτελούν «αναπτυξιακού χαρακτήρα» μελέτες.

β. Οι χρησιμοποιούμενες μέθοδοι και τεχνικές εκτίμησης επηρεάζουν σαφώς την αξιοπιστία και καταλληλότητα των ΜΠΕ ιδιαίτερα των μεγάλων έργων, των προγραμμάτων και των εκτεταμένων δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, οι κλασικές μέθοδοι μόνο συμπληρωματικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν, αφού βασίζονται σε ένα «σταθερό» και «βέβαιο» περιβάλλον, προϋπόθεση που δεν ισχύει για τις εξεταζόμενες κατηγορίες εκτίμησης. Οι «πολυκριτηριακές» μέθοδοι, τα «πολυκριτηριακά» μοντέλα και η «συστημική» μέθοδος είναι κατ' αρχήν κατάλληλοι μέθοδοι, παρουσιάζουν όμως κατά περίπτωση προβλήματα, όπως είναι η αδυναμία σχηματισμού μαθηματικών μοντέλων που να απεικονίζουν τις πραγματικές σχέσεις και αλληλεπιδράσεις των παραγόντων και μεταβλητών του περιβάλλοντος, η έλλειψη γνώσεων για ορισμένες σχέσεις των ιδίων παραγόντων και μεταβλητών, η αδυναμία σχηματισμού συστήματος με περιορισμένο αριθμό στοιχείων κ.λ.π.

Περισσότερο κατάλληλοι μέθοδοι είναι όσες βασίζονται στην ανάλυση

αποφάσεων, αφού μέσω αυτής της ανάλυσης το περιβάλλον θεωρείται αβέβαιο, δίδεται η δυνατότητα εξέτασης εναλλακτικών σεναρίων, υπεισέρχεται η πιθανότητα επίτευξης των στόχων ή αδυναμίας επίτευξης αυτών και είναι αυξημένη η δυνατότητα αποτίμησης ποιοτικών δεδομένων. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι το πρόβλημα συνύπαρξης ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων είναι από τα πλέον σοβαρά. Το πρόβλημα εν προκειμένω συνίσταται στο γεγονός, ότι για να εξευρεθεί τελικά η πλέον πρόσφορη από τις εναλλακτικές λύσεις θα πρέπει να υπάρξει σε κάθε εναλλακτική συνυπολογισμός των επιπτώσεων, τόσο σε ποσοτικούς όσο και σε ποιοτικούς παράγοντες. Επειδή οι επιπτώσεις δεν είναι κατ' αρχήν μετρήσιμες στους ποιοτικούς παράγοντες, ο υπολογισμός τους περικλείει σημαντικό βαθμό υποκειμενικότητας. Για το λόγο αυτό πρέπει να επινοούνται τρόποι αποτίμησης των εν λόγω επιπτώσεων, οι οποίες περιορίζουν την αναφερόμενη υποκειμενικότητα. Πάντως θα πρέπει να τονισθεί ότι ανάλογα με το είδος της εκτίμησης και τη φύση του προγράμματος/έργου/δραστηριότητας επιβάλλεται να εφαρμοσθεί μάλλον ένας συνδυασμός κατάλληλων, κατά περίπτωση, μεθόδων (Μανούρης, 1997).

γ. Ο κατάλληλος χρόνος έναρξης της διαδικασίας ΕΠΕ, τα στάδιά της, ο αριθμός και το είδος των απαιτούμενων ΜΠΕ αποτελούν θέματα που πρέπει να εξετάζονται με μεγάλη προσοχή, καθόσον μια οποιαδήποτε αστοχία στην επιλογή τους, κατά κανόνα, δεν εξασφαλίζει αξιόπιστη και ολοκληρωμένη διαδικασία ΕΠΕ.

δ. Ιδιαίτερα σημαντική προϋπόθεση αποτελεί η κατάλληλη, κατά περίπτωση, οριοθέτηση του πεδίου ΕΠΕ και του αντιστοίχου των ΜΠΕ (scoring). Επέκταση ή συρρίκνωση του κατάλληλου πεδίου οδηγεί για ευνόητους λόγους σε αποτυχία τις ΕΠΕ.

ε. Το θέμα της επιλογής (screening) των δράσεων που δημιουργούν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και για το λόγο αυτό πρέπει να υποβάλλονται σε ΕΠΕ αποτελεί ένα άλλο σημαντικό παράγοντα, αφού για μια σειρά λόγων θα πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση έργα δραστηριότητες που προκαλούν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (τα σχέδια και προγράμματα, λόγω της φύσης τους πάντα ασκούν σημαντικές επιπτώσεις).

στ. Ο θεσμός ΕΠΕ χάνει σημαντικό μέρος της αξίας του, εάν δεν υπάρχει κατάλληλος μηχανισμός παρακολούθησης (monitoring), ο οποίος έχει ελεγκτικό,

αξιολογικό και τροποποιητικό χαρακτήρα. Μέσω καταλλήλων δικτύων παρακολούθησης εξασφαλίζεται: ι) ο έλεγχος εφαρμογής των όρων που έχουν τεθεί στους υπόχρεους, ιι) η αξιολόγησή τους, για να διαπιστωθεί εάν είναι πράγματι κατάλληλοι για την προστασία του περιβάλλοντος και την εξοικονόμηση των φυσικών πόρων, και ιιι) η τροποποίησή τους, εφόσον τούτο επιβάλλεται.

ζ. Ένα χαρακτηριστικό της ΕΠΕ είναι η διατύπωση γνώμης των συναρμοδίων αρχών, του κοινού και άλλων φορέων. Ιδιαίτερα σε περίπτωση που ο διατυπώνων τη γνώμη δεν είναι ειδικός, τίθεται ζήτημα εξασφάλισης των προϋποθέσεων για ουσιαστική έκφραση γνώμης, καθόσον ο μη ειδικός είναι εξαιρετικά δύσκολο να αντιληφθεί τον τρόπο προσέγγισης των σχετικών ζητημάτων από τους μελετητές. Η πρόβλεψη για μη τεχνική περίληψη των ΜΠΕ που συναντάται σε νομικά κείμενα διαφόρων χωρών δεν φαίνεται να επιλύει ικανοποιητικά το πρόβλημα.

η. Το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον πρέπει να εξετάζεται, κυρίως στις ΜΠΕ που αφορούν προγράμματα. Με άλλα λόγια, υπάρχουν στις περιπτώσεις αυτές οικονομικοί (αλλά και κοινωνικοί) παράγοντες, επί των οποίων θα πρέπει να μελετηθούν οι επιπτώσεις.

Οι μέθοδοι εκτίμησης που θα χρησιμοποιηθούν εν προκειμένω για τους οικονομικούς παράγοντες ανάγονται στο χώρο της οικονομικής και ειδικά της οικονομικής του περιβάλλοντος. Ζητήματα που μπορεί να ανακύψουν κατά την εκτίμηση αυτή αναφέρονται κατά βάση στην οικονομική αποτίμηση των περιβαλλοντικών στοιχείων, στην «εσωτερικοποίηση» του εξωτερικού κόστους, στον περιορισμό των εξωτερικών οικονομικών που προκαλεί η ρύπανση, στην αδυναμία ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής συνιστώσας στους διάφορους λογαριασμούς, καθώς και στη χρηματοδοτική κάλυψη τέτοιων προγραμμάτων διαχείρισης.

Ειδικότερα, θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι μέθοδοι οικονομικής αποτίμησης των περιβαλλοντικών στοιχείων είναι επισφαλείς, οι μέθοδοι υπολογισμού του περιορισμού της ρύπανσης με βάση μεθόδους οριακής ανάλυσης ή προσδιορισμού αρίστου επιπέδου ρύπανσης (στο οποίο τα οριακά οφέλη εξισώνονται ή στο οποίο το οριακό όφελος ισούται με το οριακό κόστος κ.λ.π.) σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις θεωρούνται κατάλληλες, ενώ αρκετές φορές υπάρχει πλήρης αδυναμία ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής συνιστώσας στους λογαριασμούς. Βασική προϋπόθεση για μια

πρόσφορη εκτίμηση είναι να περιορισθούν κατά πολύ οι παραπάνω δυσχέρειες, διότι διαφορετικά υπάρχει κίνδυνος τα αποτελέσματα εκτίμησης να μην ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

θ. Το οργανωτικό πλαίσιο, ιδιαίτερα των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, πρέπει να είναι κατάλληλο, ούτως ώστε να εξασφαλίζονται οι παραπάνω τεχνικές και οικονομικές προϋποθέσεις. Υπηρεσίες με επικεφαλής στελέχη που εμφανίζουν ολική ή μερική άγνοια των σχετικών ζητημάτων ή έλλειψη επιμόρφωσης ή αλληλεπικάλυψη αρμοδιοτήτων κ.λ.π., φαινόμενα δηλαδή που εντάσσονται στην εμφανιζόμενη παθογένεια στο χώρο της δημόσιας διοίκησης, μπορεί να δημιουργήσουν πολλαπλά προβλήματα στις διαδικασίες ΕΠΕ, ιδιαίτερα σε αυτές που αναφέρονται σε προγράμματα.

ι. Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι η ύπαρξη κατάλληλων προδιαγραφών ΕΠΕ και ΜΠΕ μπορεί να εξασφαλίζει κατά τρόπο αποτελεσματικό την ύπαρξη των προαναφερθεισών προϋποθέσεων (Μανούρης 2004).

### III. Σύγχρονες τεχνολογίες για την περιβαλλοντική αξιολόγηση

Εξαιρετικά σημαντική βοήθεια στην αξιολόγηση των ΜΠΕ μπορούν να προσφέρουν, μεταξύ άλλων, τα γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών (ΓΣΠ-GIS), η ψηφιακή χαρτογραφία, η τηλεπισκόπηση, οι αεροφωτογραφίες, οι δορυφορικές εικόνες, αλλά και απλοί χάρτες, όπως είναι οι χάρτες της Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στρατού (ΓΥΣ).

Ειδικότερα (Καραθανάσης, 2005): Οι απλοί τοπογραφικοί χάρτες, τοπογραφικά διαγράμματα χρησιμοποιούνται ευρέως. Κατάλληλες κλίμακες είναι οι 1:500, 1:1000, 1:5000, 1:25000 και 1:50000. Η δισδιάστατη πληροφορία του αναγλύφου αποδίδεται από τις ισοϋψείς καμπύλες (contour lines). Υπάρχουν τοπογραφικά

υπόβαθρα ιδιαίτερα λεπτομερή, όπως είναι τα υπόβαθρα της ΓΥΣ, όμως το βασικό μειονέκτημα αυτών των χαρτών είναι η πάροδος πολλών χρόνων μέχρι την αναθεώρησή τους, με αποτέλεσμα να απεικονίζουν παλαιές καταστάσεις του χώρου. Η παροχή όμως τέτοιων πληροφοριών μπορεί συνδυαστικά να οδηγήσει σε δεδομένα που είναι σημαντικά για μια ΜΠΕ. Για παράδειγμα αναφέρεται η περίπτωση υδατορέματος που έχει με τεχνητή παρέμβαση εξαφανισθεί. Το εν λόγω υδατόρεμα δεν εμφανίζεται βέβαια στην ηλεκτρονική ή συμβατική τοπογραφική αποτύπωση ούτε σε αεροφωτογραφίες ή δορυφορικές εικόνες, παρά μόνο στον προαναφερθέντα χάρτη. Είναι ευνόητο ότι η εν λόγω πληροφορία είναι ιδιαίτερα σημαντική για μια ΜΠΕ όσον αφορά τη διερεύνηση των περιβαλλοντικών παραγόντων και μεταβλητών.

Τα δημιουργούμενα με ηλεκτρονικό τρόπο τοπογραφικά διαγράμματα παρουσιάζουν σημαντικά πλεονεκτήματα (λόγω των δυνατοτήτων που προσφέρουν τα προαναφερθέντα προγράμματα), μπορεί όμως να αποτυπωθούν, εκούσια ή ακούσια, κατά τρόπο λανθασμένο οι ισοϋψείς καμπύλες, με αποτέλεσμα η παρεχόμενη γεωγραφική πληροφορία να μην είναι ακριβής. Οι 3δ απεικονίσεις αποτελούν την τρισδιάστατη απεικόνιση του εδάφους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η προαναφερθείσα δισδιάστατη απεικόνιση του χώρου, επί της οποίας στηρίζεται η δημιουργία των συμβατικών τοπογραφικών διαγραμμάτων και χαρτών, οδηγεί στην κατανόηση του τοπογραφικού αναγλύφου μόνο από εξειδικευμένα άτομα. Αντίθετα, οι τρισδιάστατες απεικονίσεις είναι αντιληπτές από όλους (π.χ. γνωμοδοτούντα επί του περιεχομένου της μελέτης, Νομαρχιακά Συμβούλια και άλλα ανάλογα όργανα, γνωμοδοτούντες πολίτες κ.λ.π.).

Οι 3δ απεικονίσεις μπορεί να μην περιέχουν γεωγραφική πληροφορία (π.χ απλά σχεδιαγράμματα, απλές εικόνες, απλές απεικονίσεις και απλές εκτιμήσεις του χώρου) ή να περιέχουν την εν λόγω πληροφορία (ψηφιακά μοντέλα εδάφους, ορθοφωτοχάρτες, ορθοεικόνες και γενικά απεικονίσεις που έχουν λάβει υπόψη τους τη γεωγραφική διάσταση).

Οι αεροφωτογραφίες έχουν συνήθως ικανοποιητική ευκρίνεια, διατίθενται ασπρόμαυρες και καλύπτουν διαφορετικές χρονικές περιόδους, με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η παρακολούθηση της διαχρονικής εξέλιξης του αναγλύφου. Σημειώνεται ότι οι ανωτέρω αεροφωτογραφίες αποτελούν τη βάση δημιουργίας των σχετικών χαρτών από τη ΓΥΣ.

Με τις δορυφορικές εικόνες επιτυγχάνεται, εκτός των άλλων, ικανοποιητική κατόπτευση του ευρύτερου χώρου καθώς και απευθείας οπτική αναγνώριση των στοιχείων της περιοχής. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι εν λόγω εικόνες να αποτελούν συμπληρωματικά μέσα μιας αυτοψίας και σε ορισμένες περιπτώσεις να αντικαθιστούν πλήρως την τελευταία. Η περιοχή που καλύπτει η δορυφορική εικόνα είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της αεροφωτογραφίας (συνήθης κάλυψη περιοχή 60Χ60Κm). Αντίθετα με ότι συμβαίνει με τις αεροφωτογραφίες, διατίθενται σε ψηφιακή μορφή, γεγονός που καθιστά εύκολη την επεξεργασία τους και την εν γένει διαχείρισή τους με τη βοήθεια Η/Υ.

Οι δορυφορικές εικόνες λαμβάνονται από τους δορυφόρους τηλεπισκόπησης. Η επιστήμη της τηλεπισκόπησης χρησιμοποιείται για την επεξεργασία και μελέτη των εν λόγω εικόνων. Γενικά, η εν λόγω επιστήμη ασχολείται με την παρατήρηση αντικειμένων από απόσταση. Οι εφαρμογές της αναφέρονται, εκτός των άλλων, σε πλήθος περιβαλλοντικών παραγόντων και μεταβλητών, με συνέπεια να είναι κατάδηλη η αξία τους για τη διερεύνηση ζητημάτων που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την ΕΠΕ και τις ΜΠΕ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι με τις εν λόγω εφαρμογές μπορούν, μεταξύ των άλλων, να λάβουν χώρα καταγραφή-εκτίμηση βλάστησης, εκτίμηση των υδατικών πόρων (ακτογραμμές, λίμνες κ.λ.π), αποτύπωση τόσο της ποιότητας των υδάτων (διαρροές υγρών, πετρελαιοκηλίδες κ.λ.π), καθώς και του βάθους των στις παράκτιες περιοχές, αποτύπωση των υφισταμένων χρήσεων γης (καλλιέργειες, δασικές περιοχές, κ.λ.π), παρακολούθηση εκπομπών ρύπων, αναγνώριση των γεωλογικών παραμέτρων (εμφανίσεις κοιτασμάτων, γεωλογικών στρωμάτων, ρηγμάτων) κ.ά.

Το παλαιότερο πρόβλημα του περιορισμένου αριθμού χαρτών (οκτώ περίπου), από τους οποίους με αλληλεπίθεση μπορούσε να παραχθεί συνθετικός χάρτης, έχει λυθεί, αφού πλέον η ίδια τεχνική μπορεί να εφαρμοσθεί σε προγράμματα Η/Υ, όπου οι θεματικοί χάρτες μέσω ενός σαρωτή (scanner) ψηφιοποιούνται και μέσω ενός συστήματος κανάβου μπορούν εύκολα και χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα να παράγουν το συνθετικό αποτέλεσμα σε εκτυπωτές (printers) με χρώματα, σύμβολα κ.λπ. Ακόμη η μεγάλη ανάπτυξη των Η/Υ έχει οδηγήσει σε συστήματα πιο πολύπλοκα (sophisticated), όπου παρέχεται πλέον συνδυασμός πληροφοριών αεροφωτογραφιών, μετρήσεων και με παρουσίαση σε τρεις διαστάσεις (ERDAS, ARC-INFO, κ.λπ). Είναι πάντως γεγονός ότι το πρόβλημα επεξεργασίας, απεικόνισης και εν γένει συνδυασμού πληροφοριών



περιβάλλοντος που υπήρχε κατά το παρελθόν έχει πλέον ξεπεραστεί (Κασσιός,2000).

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να αναφερθούν και τα εξής (Καραθανάσης ό.π.): Υπάρχουν δορυφορικές εικόνες υψηλής ευκρίνειας που καλύπτουν αντιστοιχίες χαρτών 1:1000 ως 1:50000. Οι πλέον διαδεδομένες δορυφορικές εικόνες είναι οι SPOT, IKONOS, QUICKBIRD, με χωρική ανάλυση 10X10 και 2,5X2,5, 1X1 και 0,60X0,60 μ. αντίστοιχα (η ανάλυση αυτή δεικνύει την ελάχιστη δυνατή επιφάνεια εδάφους που είναι ευκρινώς ορατή στην δορυφορική εικόνα). Πέραν των διαστάσεων αυτών «θολώνει την εικόνα».

Τα ψηφιακά μοντέλα εδάφους (DEM), σε συνδυασμό με τρισδιάστατες απεικονίσεις προσομοίωσης μπορεί να χρησιμοποιηθούν για απεικονίσεις αρχικών και τελικών καταστάσεων του έργου ή της δραστηριότητας. Με βάση τις εξεταζόμενες νέες τεχνολογίες δίδεται η δυνατότητα οπτικών αναγνωρίσεων σημαντικών, κατά περίπτωση, σημείων ενδιαφέροντος (π.χ. πως φαίνεται ο χώρος ενός συγκροτήματος από μια πόλη, περιοχή, χωριό, τοποθεσία κ.λπ). Η χρήση του googleEarth είναι επίσης δυνατή, με την επιφύλαξη τυχόν ζητημάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Τα τοπογραφικά διαγράμματα και οι αεροφωτογραφίες είναι σχετικά φθηνές και διατίθενται σε όλους.

Υπάρχουν επίσης πολλά λογισμικά, μέσω των οποίων πραγματοποιούνται οι ψηφιακές επεξεργασίες των τοπογραφικών στοιχείων, προσιτά στους περισσότερους χρήστες. Τέτοια λογισμικά είναι το Autocad, sufer, κ.λπ. Υπάρχουν όμως και πιο εξειδικευμένα προγράμματα, όπως τα Arcgis, Erdas, Surpac, γεωπρογράμματα, τοπογραφικά κ.λπ. Τα τρισδιάστατα μοντέλα εδάφους και γενικά οι τρισδιάστατες απεικονίσεις κατασκευάζονται εύκολα, βάσει των δεδομένων των τοπογραφικών απεικονίσεων, των ισοϋψών καμπυλών και των γεωγραφικών συντεταγμένων (XYZ), από το σύνολο σχεδόν των μελετητών, εφόσον είναι διαθέσιμο το know-how των πεδίων της ψηφιακής χαρτογραφίας και της τηλεπισκόπησης.

#### IV. Ακυρωτικός έλεγχος

Ο δικαστικός έλεγχος των διοικητικών πράξεων διακρίνεται σε ακυρωτικό έλεγχο και σε έλεγχο ουσίας. Ο ακυρωτικός έλεγχος συνίσταται σε έλεγχο νομιμότητας της διοικητικής πράξης. Ο έλεγχος του διορισμού υπαλλήλου, της προαγωγής του, της άδειας λειτουργίας εγκατάστασης, εκδοθείσας οικοδομικής αδείας, καθώς και οι έλεγχοι ατομικών και κανονιστικών (π.χ προεδρικών διαταγμάτων και άλλων κανονιστικού χαρακτήρα αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένων και των κοινών αποφάσεων κ.λ.π) πράξεων σχετικών με το περιβάλλον, τη χωροταξία και την πολεοδομία αποτελούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις ακυρωτικού ελέγχου.

Ο έλεγχος ουσίας συνίσταται σε έλεγχο τόσο της νομιμότητας όσο και της ουσίας της διοικητικής πράξης. Οι έλεγχοι των διοικητικών προστίμων, των πειθαρχικών ποινών δημοσίων υπαλλήλων, των πράξεων επιβολής φόρων, των καταλογιστικών πράξεων κ.λ.π. αποτελούν περιπτώσεις ελέγχου ουσίας. Οι κείμενες διατάξεις προβλέπουν κάθε φορά, αν μια διοικητική πράξη είναι πράξη που υπόκειται σε ακυρωτικό έλεγχο ή σε έλεγχο ουσίας (Μανούρης, 2005).

Οι διοικητικές πράξεις «προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης» (ΠΠΕΑ) και «έγκρισης περιβαλλοντικών όρων» (ΕΠΟ) (πρώην προέγκρισης χωροθέτησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων) αποτελούν πράξεις που γενούν ακυρωτικές διαφορές. Συνεπώς, υπόκεινται μόνο σε έλεγχο νομιμότητας (Κασσιός- Μανούρης, 1994). Σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, οι λόγοι που μπορεί, στο πλαίσιο του ακυρωτικού ελέγχου, να οδηγήσουν σε ολική ή μερική ακύρωση μιας διοικητικής πράξης είναι οι εξής: α) αναρμοδιότητα, β) παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, γ) παράβαση κατ' ουσία διάταξης νόμου, και δ) κατάχρηση εξουσίας. Για τις προαναφερθείσες πράξεις, που αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, δεν συναντάται κατά κανόνα ο τέταρτος λόγος ακύρωσης (αυτός αναφέρεται στις περιπτώσεις όπου η διοίκηση ενεργεί νομότυπα, πλην όμως η δράση της πραγματοποιείται κατά τρόπο που αντιβαίνει το σκοπό του νόμου).

Για τους υπόλοιπους λόγους ακυρώσεως λεκτέα είναι τα εξής:

*Αναρμοδιότητα* υπάρχει γενικά, όταν η διοικητική πράξη εκδίδεται από άλλο όργανο και όχι από αυτό που προβλέπεται στο νόμο. Παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας υπάρχει, όταν η διοίκηση κατά την διαδικασία έκδοσης της πράξης παρέβη κάποιο «ουσιώδη τύπο», διαδικαστική δηλαδή προϋπόθεση και ενέργεια που

ασκεί ουσιώδη επιρροή στην έκδοση της προσβαλλομένης με αίτηση ακυρώσεως διοικητικής πράξης.

Συνήθεις περιπτώσεις αυτού του λόγου ακυρώσεως, στην εξεταζόμενη περίπτωση, είναι:

1. Παράλειψη αποστολής για γνωμοδότηση σε διάφορους φορείς. Ο κίνδυνος ύπαρξης του λόγου αυτού αυξάνεται, όταν μερικές φορές δημιουργείται σύγχυση για το εάν κάποιος φορέας πρέπει να γνωμοδοτήσει ή όχι.

2. Έκδοση πράξης ΕΠΟ, πριν από την παρέλευση της προθεσμίας που θέτει ο νόμος για την υποβολή της γνωμοδότησης.

3. Προβλήματα συγκρότησης, σύνθεσης και λειτουργίας των συλλογικών γνωμοδοτούντων οργάνων, όταν τα εν λόγω ζητήματα δεν συνιστούν λόγο αναρμοδιότητας.

4.

Μη τήρηση των κανόνων δημοσιότητας, κυρίως σε περιπτώσεις γνωμοδότησης του κοινού.

*Παράβαση κατ' ουσία διατάξεως νόμου* υπάρχει, όταν παραβιάζεται ο νόμος κατ' ουσίαν. Κατά τον λόγο αυτό ακυρώσεως εξετάζεται η εσωτερική και όχι η εξωτερική νομιμότητα της πράξης (αναρμοδιότητα και παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας). Σημειώνεται ότι στην εσωτερική νομιμότητά της αποσκοπεί και η εξέταση του λόγου της κατάχρησης εξουσίας, που, όπως ήδη προελέχθη, δεν αφορά κατά κανόνα τις διοικητικές πράξεις ΕΠΟ. Ο εξεταζόμενος λόγος ακυρώσεως εμφανίζει διάφορες μορφές με συνηθέστερες τις ακόλουθες:

1. Αντισυνταγματικότητα διάταξης/ων νόμου/ων (Ρόζος 1994, Σιούτη 1985).

2. Υπέρβαση των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας. Η περίπτωση αυτή υπάρχει, όταν η διοίκηση έχει κατ' αρχήν διακριτική ευχέρεια για την έκδοση της πράξης, υπάρχει όμως εκ μέρους της υπέρβαση των άκρων ορίων της ευχέρειάς της,

γεγονός που διαπιστώνεται συνήθως με τα δεδομένα της κοινής πείρας και τους κανόνες της λογικής.

Υποστηρίζεται ότι μέσω της μορφής αυτής της κατ' ουσία παράβασης νόμου υπάρχει κίνδυνος «διολίσθησης» του δικαστικού ελέγχου από έλεγχο «νομιμότητας» σε έλεγχο «ουσίας», παρ' όλο που η διαφορά είναι ακυρωτική. Η άποψη αυτή ενισχύεται περισσότερο, εάν ληφθεί υπόψη ότι από τη νομολογία θεωρείται: α) ότι το άρθρο 24 του Συντάγματος έχει άμεση ισχύ, γεγονός που σημαίνει, μεταξύ των άλλων, ότι τόσο ο δικαστής όσο και η διοίκηση πρέπει να λαμβάνουν μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος, έστω και αν ελλείπει πλήρως το επί μέρους νομοθετικό και λοιπό (Π.Δ, ΚΥΑ, ΥΑ, κ.λ.π) κανονιστικό πλαίσιο, και β) ισχύει το περιβαλλοντικό κεκτημένο, σύμφωνα με το οποίο σε καμιά περίπτωση δεν επιτρέπεται η επιδείνωση των περιβαλλοντικών συνθηκών

. Το γεγονός αυτό μπορεί να πιστοποιηθεί και με άμεση εφαρμογή του ίδιου συνταγματικού άρθρου.

3. Έλλειψη ή πλημμελής αιτιολογία ( διαπιστώνεται συνήθως από τα στοιχεία του φακέλου). Χαρακτηριστικές μορφές προβλημάτων αιτιολογίας, είναι οι ακόλουθες: α) Απουσία εναλλακτικών λύσεων. β) Μη ικανοποιητική αιτιολόγηση στο πλαίσιο των ΠΠΕΑ και ΜΠΕ της επιλεγείσας λύσης. γ) Αδυναμία διαπίστωσης από το δικαστήριο ότι ελήφθησαν υπόψη εκφρασθείσες αρνητικές γνωμοδοτήσεις, διότι δεν υπάρχουν σχετικά στοιχεία στον αντίστοιχο φάκελο.

## V. Νέες τεχνολογίες και λόγοι ακυρώσεως

Ο πρώτος εκ των τριών λόγων ακυρώσεως (αναρμοδιότητα) δεν επηρεάζεται κατά κανόνα από την ύπαρξη και την εφαρμογή νέων τεχνολογιών. Το ίδιο συμβαίνει τις περισσότερες φορές και με το δεύτερο λόγο ακυρώσεως (παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας). Εκεί που οι νέες τεχνολογίες μπορούν να συμβάλλουν στον περιορισμό της έκδοσης ολικών ή μερικών ακυρωτικών αποφάσεων, είναι οι περιπτώσεις όπου οι πράξεις ακυρώνονται για παράβαση κατ' ουσία διάταξης νόμου και ειδικότερα για την πλέον συνήθη μορφή του, της έλλειψης ή της πλημμελούς

αιτιολογίας των εν λόγω πράξεων και, ορισμένες φορές, για υπέρβαση των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας από τη διοίκηση.

Ιδιαίτερο σημαντικό μέρος της αιτιολογίας σχετίζεται άμεσα με την αξιοπιστία, την πληρότητα, τη σφαιρικότητα και την εν γένει κάλυψη της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο πλαίσιο των ΜΠΕ, αλλά και του θεσμού της ΕΠΕ. Εφόσον οι νέες τεχνολογίες που προαναφέρθηκαν συμβάλλουν στη βελτίωση του είδους και του περιεχομένου των ΜΠΕ, αλλά και της διαδικασίας της ΕΠΕ γενικότερα, είναι ευνόητο ότι συντελούν στον περιορισμό των περιπτώσεων ακύρωσης των διοικητικών πράξεων ΠΠΕΑ και ΕΠΟ λόγω της ύπαρξης του προαναφερθέντος λόγου ακυρώσεως.

Στη συνέχεια αναφέρονται ενδεικτικά κάποιες περιπτώσεις, για να κατανοηθεί κατά το δυνατόν περισσότερο αυτή η συσχέτιση. Οι δορυφορικές εικόνες και η επεξεργασία τους μπορούν να αποτυπώσουν με λεπτομέρεια την υπάρχουσα κατάσταση του περιβάλλοντος στην περιοχή του έργου ή της υλοποίησης του προγράμματος. Όπως ήδη προελέχθη, μπορεί να καταγραφεί/εκτιμηθεί η υπάρχουσα βλάστηση, οι υδατικοί πόροι (μπορούν να αποτυπωθούν απλά και γρήγορα οι υφιστάμενες επιφάνειες καθώς και οι ακτογραμμές), η ποιότητα των υδάτων, οι υπάρχουσες χρήσεις γης και, όπου είναι δυνατόν, να συγκριθεί η σημερινή κατάσταση με προϋπάρχουσες καταστάσεις της περιοχής, κυρίως μέσω της επεξεργασίας των αεροφωτογραφιών. Ο συνδυασμός των προηγούμενων χωρικών πληροφοριών απομακρύνει το ενδεχόμενο να χαρακτηριστεί η σχετική διοικητική πράξη ως αναιτιολόγητη, διότι δεν περιέχει τις πληροφορίες αυτές. Ας σημειωθεί εν προκειμένω, ότι σύμφωνα με τους κανόνες του διοικητικού δικαίου η αιτιολογία δεν χρειάζεται, κατά κανόνα, να αναφέρεται ρητώς στο σώμα της πράξης. Αρκεί να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, σημαντικά μέρη του οποίου είναι οι μελέτες ΠΠΕΑ και ΜΠΕ. Οι ίδιες πληροφορίες μπορεί να προσφέρουν τη δυνατότητα, να κριθεί εάν υπάρχει υπέρβαση των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης, που στη συγκεκριμένη περίπτωση συνίσταται στο ότι (βάσει των δεδομένων της κοινής πείρας και της λογικής) η διοίκηση δεν προστατεύει επαρκώς το περιβάλλον.

Η δυνατότητα κατασκευής μέσω σχετικών προγραμμάτων Η/Υ μοντέλων προσομοίωσης που αποτυπώνουν μελλοντικές μορφές του ιδίου χώρου, κατά τη διάρκεια και μετά την κατασκευή του έργου, την ανάπτυξη της δραστηριότητας ή την υλοποίηση του προγράμματος οδηγεί στην πραγματοποίηση διαχρονικής συγκριτικής

εξέτασης της κατάστασης του περιβάλλοντος (παρελθόν, παρόν και μέλλον). Είναι προφανής λοιπόν η άκρως θετική επίδραση αυτής της δυνατότητας στην αιτιολογία των διοικητικών πράξεων και στην εξέταση πιθανής υπέρβασης της διακριτικής ευχέρειας από τη διοίκηση, αφού ο βαθμός επίτευξης αυτής της δυνατότητας συναρτάται άμεσα με τα κρίσιμα χαρακτηριστικά γνωρίσματα (αξιοπιστία, σφαιρικότητα κ.λπ), που τόσο η ΕΠΕ όσο και οι ΜΠΕ πρέπει να παρουσιάζουν. Τα εν λόγω μοντέλα συμβάλλουν αποφασιστικά στην επίτευξη μιας προαναφερθείσας απαίτησης που είναι η πλήρης και ολοκληρωμένη παρακολούθηση (monitoring). Ας ληφθεί ως παράδειγμα η περίπτωση της σκόνης ενός λατομείου. Η διασπορά σκόνης είναι δυνατόν να καταγραφεί και να εκτιμηθεί (π.χ. τι χώρο καλύπτει, τι πορεία ακολούθησε κ.λπ). Σημειώνεται ότι η ανεπάρκεια πληροφοριών σχετικών με τις εκπομπές της αποτελούν τη βάση αρνητικών γνωμοδοτήσεων ή καταγγελιών καθώς επίσης και λόγο ακύρωσης λόγω ανυπαρξίας ή πλημμελούς ως προς το σημείο αυτό αιτιολογίας ή λόγο ακύρωσης εξαιτίας υπέρβασης των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης.

Πολλές φορές η επίδραση της χρήσης των εξεταζομένων νέων τεχνολογιών, επιτυγχάνει έμμεσα το σκοπό της μείωσης των περιπτώσεων ακύρωσης των εξεταζομένων, στα πλαίσια της παρούσας, διοικητικών πράξεων της ΠΠΕΑ και ΕΠΟ. Είναι ευνόητο ότι μέσω των τεχνολογιών αυτών, καθίσταται πολύ ευκολότερη η αξιολόγηση των ΕΠΕ και ΜΠΕ από τους μη ειδικούς, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και τα γνωμοδοτούντα μέλη των Νομαρχιακών Συμβουλίων. Σημειώνεται, ειδικότερα ότι δεν πρέπει να λησμονείται «ο φαύλος κύκλος» των γνωμοδοτήσεων, που περιλαμβάνει τέσσερα χαρακτηριστικά σημεία. Το πρώτο σημείο σχετίζεται με την ατέλεια του υπάρχοντος νομικού πλαισίου, που δεν προβλέπει ειδικότερες προδιαγραφές για τις εν λόγω γνωμοδοτήσεις. Το δεύτερο, σχετίζεται με το γεγονός ότι οι γνωμοδοτήσεις, ιδιαίτερα αυτές των Νομαρχιακών Συμβουλίων, πολλές φορές αποτελούν προϊόν απόψεων, μη σχετικών προς το θέμα ατόμων. Το τρίτο, σχετίζεται με το γεγονός ότι πολλές φορές, λόγω της μη σχετικότητας των γνωμοδοτούντων και άλλων αναλόγων αιτιών, οι γνωμοδοτήσεις μπορεί να είναι εντελώς άσχετες με θέματα προστασίας περιβάλλοντος ή εξαιρετικά γενικές. Το τέταρτο σημείο, σχετίζεται με την υποχρέωση της διοίκησης να τις δικαιολογήσει επαρκώς, για να μην κινδυνεύσει να χαρακτηριστούν οι πράξεις ΕΠΟ ως πλημμελώς αιτιολογημένες. Καθίσταται εύκολα αντιληπτό, ότι η προσπάθεια αυτή δεν μπορεί, κατά κανόνα, να τελεσφορήσει, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις πολύ γενικών

γνωμοδοτήσεων. Συνεπώς, η ευχέρεια για καλύτερη κατανόηση που παρέχεται από τις εξεταζόμενες νέες τεχνολογίες μπορεί να οδηγήσει σε γνωμοδοτήσεις που δεν παρουσιάζουν τα ανωτέρω χαρακτηριστικά, με αποτελέσματα αφενός μεν να καθίστανται πιο ουσιαστικές, αφετέρου δε να απομακρύνεται ο κίνδυνος ακύρωσης των σχετικών διοικητικών πράξεων.

Τα αποτελέσματα της χρήσης των νέων τεχνολογιών (τοπογραφικά διαγράμματα ΓΥΣ, αεροφωτογραφίες, 3d απεικονίσεις, δορυφορικές εικόνες, μοντέλα προσομοίωσης κ.λπ.) μπορεί να ενσωματωθούν στις ΠΠΕΑ και ΜΠΕ και να αποτελέσουν αναπόσπαστο μέρος τους, γεγονός που προσδίδει πληρότητα, αξιοπιστία και σφαιρικότητα στις εν λόγω μελέτες και μειώνει τις πιθανότητες ακύρωσης των αντίστοιχων διοικητικών πράξεων, όπως ειδικότερα αναλύθηκε προηγουμένως. Μάλιστα περαιτέρω μείωση αυτών των πιθανοτήτων μπορεί να επιτευχθεί, εάν ληφθούν και άλλα κατάλληλα διοικητικά μέτρα. Ενδεικτικά αναφέρονται ως τέτοια: ι) η θεσμοθέτηση προδιαγραφών για τις γνωμοδοτήσεις, που θα περιορίσει τις άσχετες με την περιβαλλοντική προστασία, καθώς και τις πολύ γενικές γνωμοδοτήσεις, ιι) η ύπαρξη υπομνήματος αντίκρουσης από τους ιδιώτες (επενδυτές και μελετητές) των αρνητικών γνωμοδοτήσεων, με αποτέλεσμα την παροχή δυνατότητας στη διοίκηση να εκδίδει περισσότερο αιτιολογημένες αποφάσεις, και ιιι) η σύνταξη αναλυτικού σημειώματος από τη διοίκηση, που θα αποτελεί στοιχείο του φακέλου και καλόν είναι να αναφέρεται στο προοίμιο της απόφασης, στο οποίο κατά τρόπο λεπτομερή, ευκρινή και σαφή, μεταξύ άλλων θα αναφέρονται οι θέσεις της, ιδιαίτερα επί των σημείων των αρνητικών γνωμοδοτήσεων.

#### IV. Συμπεράσματα-Προτάσεις

Από την προαναφερθείσα ανάλυση προέκυψαν, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα συμπεράσματα και προτάσεις:

Επανελημμένα τόσο πράξεις ΠΠΕΑ όσο και ΕΠΟ έχουν ακυρωθεί ολικά ή μερικά από τα διοικητικά δικαστήρια και ειδικότερα από το ΣτΕ. Ένα μεγάλο μέρος των εν λόγω διοικητικών πράξεων ακυρώθηκε λόγω έλλειψης αιτιολογίας ή πλημμελούς

αιτιολογίας καθώς και λόγω υπέρβασης των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης.

Οι εξετασθείσες νέες τεχνολογίες δίδουν τη δυνατότητα εκπόνησης ΜΠΕ που παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά της αξιοπιστίας, της σφαιρικότητας, της ολοκλήρωσης κ.λπ., καθώς και πραγματοποίησης διαδικασίας ΕΠΕ με ανάλογα χαρακτηριστικά. Πολλά των χαρακτηριστικών που πρέπει να παρουσιάζουν μια ανάλογη διαδικασία, καθώς και οι σχετικές ΜΠΕ, εξασφαλίζονται με τη χρήση των εν λόγω τεχνολογιών

Ειδικότερα, η δυνατότητα που προσφέρουν οι τεχνολογίες αυτές για διαχρονική σύγκριση (παρελθόν-παρόν-μέλλον) του στενότερου και ευρύτερου περιβάλλοντος της περιοχής του έργου, της ανάπτυξης της δραστηριότητας και της υλοποίησης του προγράμματος έχει, εκτός των άλλων, ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση των περιπτώσεων κατανόησης με τα δεδομένα της κοινής πείρας (δηλαδή κατανόησης από μη ειδικούς) των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Μέλη των γνωμοδοτούντων νομαρχιακών συμβουλίων, δικαστές του ΣΤΕ, αλλά και άλλοι γνωμοδοτούντες μη ειδικοί, μπορεί να αξιοποιήσουν αυτό το γεγονός. Σε κάθε περίπτωση, οι εξεταζόμενες τεχνολογίες παρέχουν ανάλογες διευκολύνσεις τόσο τους μελετητές όσο και τους ελέγχοντες υπαλλήλους.

Η κατάλληλη χρήση των εν λόγω τεχνολογιών, συνδυαζόμενη και με άλλες διοικητικές πρακτικές (π.χ. σύνταξη σημειώματος που θα ενσωματωθεί στη διοικητική πράξη, ενσωμάτωση μοντέλων προσομοίωσης στις υποβαλλόμενες ΜΠΕ κ.λπ), καθιστά τις εκδιδόμενες διοικητικές πράξεις αρκούντως αιτιολογημένες, μειώνει τις περιπτώσεις υπέρβασης των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης και συνακόλουθα περιορίζει τον κίνδυνο ακύρωσης των εξεταζομένων διοικητικών πράξεων. Πέραν αυτών, δημιουργούνται και έμμεσα αποτελέσματα προς την ίδια κατεύθυνση.

Η διοίκηση πρέπει να αξιοποιήσει τις προαναφερθείσες πολλαπλές ωφέλειες των εξεταζόμενων νέων τεχνολογιών και να προβεί στην κατάλληλη υιοθέτησή τους με απευθείας νομοθετικές ρυθμίσεις, ένταξή τους στις προδιαγραφές των ΕΠΕ και ΜΠΕ, καθώς και με κάθε άλλο πρόσφορο τρόπο. Κριτήρια αυτής της ένταξης θα πρέπει να είναι, μεταξύ άλλων, ο κατάλληλος συνδυασμός που θα αποφέρει τη «μεγίστη



δυνατή» ωφέλεια, το κόστος, η προσβασιμότητα των σχετικών προγραμμάτων, το είδος του έργου ή της δραστηριότητας κ.ά. Επίσης, πρέπει να εξασφαλίσει και τις κατάλληλες προϋποθέσεις εφαρμογής των τεχνολογιών αυτών, όπως πληρότητα στη μηχανοργάνωση των υπηρεσιών ελέγχου, εκπαίδευση του προσωπικού κ.λ.π.

Τέλος, δεν πρέπει να παροράται και το γεγονός ότι η ψηφιακή μορφή των δεδομένων, που χρησιμοποιούν οι νέες τεχνολογίες, αυξάνει τις δυνατότητες δημιουργίας βάσεων δεδομένων (data bases), πράγμα ιδιαίτερα σημαντικό για την προστασία του περιβάλλοντος και την ουσιαστική υλοποίηση των αρχών της πρόληψης, της προφύλαξης και της βιώσιμης ανάπτυξης.